

ANTONI ALBACETE I GASCÓN*

LES CONFRARIES DE LLIBERTS NEGRES A LA CORONA CATALANOARAGONESA

ABSTRACT

Medieval societies were divided into several units where individuals were fit to join. The working scope with guilds, marriage, implying the formation of a family, or spiritual brotherhoods related to the working associations, or with a more general assistance purpose, were the areas where men and women fitted in to join the society. The freed slaves who did not return to their lands of origin were to join Barcelona's society through these units. Two examples of the integration process through religious brotherhoods, were those that freed black people of Barcelona and Valencia created to facilitate the practice of their devotion. After comparing the texts of the ordinances of both guilds, it was easy to see how such institutions were organized, with the particularity that these were mostly built by former slaves from both cities.

I. INTRODUCCIÓ

Les societats d'època medieval s'estructuraven en unitats diverses en què els individus s'hi encaixaven per formar-ne part. L'àmbit laboral, amb els gremis, el matrimoni, que implicava la formació d'una família, o l'àmbit espiritual, amb les confraries, relacionades amb els oficis o amb una finalitat d'assistència més general, eren les esferes en les quals els homes i les dones s'introduïen per formar part de la societat. Els esclaus alliberats que no retornaven a les seves terres d'origen s'integraren a la societat barcelonina a través d'aquestes unitats. Dos exemples del procés d'integra-

* Arxiver municipal de Calafell.

ció a través de la religió foren les confraries que els negres lliberts de Barcelona i València crearen per facilitar la pràctica de la seva devoció.

Aquest estudi persegueix una doble finalitat. Per una banda, presentar aplegats els textos de les ordinacions de les dues confraries compostes principalment per lliberts negres. Cronològicament la primera fou la de Barcelona (1455) i posteriorment es va formar la de la ciutat de València (1472). Per l'altra, amb aquest treball es pretén comparar ambdues associacions per mostrar les especificitats i les diferències que presenten entre elles. El present estudi s'inicia amb una introducció sobre la presència d'esclaus negres a Barcelona i a la ciutat de València durant la baixa edat mitjana. Seguidament es tracten les característiques de les confraries medievals de la Corona catalanoaragonesa. Al tercer apartat s'hi fa l'estudi comparatiu d'ambdues confraries de negres lliberts. L'estudi es clou amb la transcripció dels dos textos objecte d'estudi.

2. ELS NEGRES A BARCELONA I VALÈNCIA A LA BAIXA EDAT MITJANA

La presència d'esclaus negres a Barcelona no era significativa abans de 1350.¹ Aquests esclaus, a partir de l'últim terç del segle XIV, eren, majoritàriament, sarraïns d'origen.² Dins del col·lectiu dels esclaus islàmics, els negres eren el grup més reduït.³

S'ha de tenir en compte que un nombre important d'aquests esclaus negres de confessió musulmana havien adquirit aquesta fe a través dels mercaders musulmans que els feien arribar a les costes del Nord d'Àfrica des de l'Àfrica subsahariana. De la mateixa manera, molts d'aquests esclaus eren batejats en el moment d'ésser adquirits per mercaders cristians o poc després de la seva venda ja en territori cristià.⁴

En el col·lectiu dels lliberts sarraïns només el 37% estaven batejats, cosa que fa pensar que la condició de cristià no era indispensable ni condicionava la possibilitat de llibertat. El gènere majoritari entre aquests lliberts era el masculí, amb un percentatge que va arribar al 94%.⁵

1. Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics a Barcelona: blancs, negres, llors i turcs. De l'esclavitud a la llibertat (s.XIV)*. Barcelona: CSIC-Institució Milà i Fontanals, 2003, p. 174.

2. Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, *op. cit.*, p. 49.

3. Els esclaus islàmics es dividien en blancs, llors (mestissos) i negres. Aquests últims representaven només l'11% del total d'esclaus d'origen islàmic presents a Barcelona durant el segle XIV (Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, *op. cit.*, p. 50).

4. El professor Josep Hernando i Delgado, després del buidat de tota la documentació notarial conservada a la ciutat de Barcelona del període de 1295 a 1400, ha localitzat 296 esclaus negres. D'aquests, un 6% devien conservar la fe originària, ja que no consta que fossin ni sarraïns ni cristians. Un 17% van ser batejats, no havent passat prèviament per l'Islam, i un 21% tenien la fe islàmica en ser venuts. El 56%, després de posseir la fe islàmica, es van convertir a la religió cristiana. Aquesta tendència és la que seguirà el segle XV (Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, *op. cit.*, p. 53).

5. Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, *op. cit.*, p. 61.

La majoria dels esclaus negres que apareixen en la documentació notarial barcelonina del segle XIV tenien el seu origen a la regió històrica de Cirenaica, anomenada Barca i identificada a Catalunya amb el nom de Mont de Barques o Munt de Barques. Aquest era el punt d'arribada a la Mediterrània de les rutes de caravanes des del Sudan, origen de tràfic i comerç d'esclaus negres. Per a alguns casos, la documentació és més rica en informacions i permet conèixer amb més precisió el lloc d'origen d'alguns d'aquests esclaus negres, per exemple Etiòpia i la regió de Núbia (entre Egipte i Sudan). D'altres eren oriünds de la ciutat de Gerba (o Djerba), a l'est de Trípoli o, de manera imprecisa, Barbaria, l'actual Magrib. El professor Hernando ha localitzat un esclau oriünd de l'Índia. Al segle XV sovintejaran els esclaus procedents del regne del Preste Joan, que s'identificava amb l'actual Etiòpia.⁶

En els casos en què la documentació especifica la causa de l'esclavitud d'aquests captius negres, es diu que foren comprats. Els mercats citats són Alexandria, Càller, Mallorca i València.⁷

Al segle XV, o si més no fins a la dècada dels anys quaranta, trobem el grup dels esclaus negres africans com el més reduït de Barcelona, per darrere dels eurasiàtics i dels esclaus.⁸ Per gèneres veurem que els esclaus negres, juntament amb els eurasiàtics, eren majoritaris als esclaus. En el cas de les captives era totalment a la inversa, les esclaves negres tenien una presència extremament reduïda respecte de les esclaves i les eurasiàtiques.⁹ Per al període de 1440 a 1462, en el col·lectiu dels lliberts, hem trobat només cinc referències d'antics esclaus negres.¹⁰

6. Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, op. cit., p. 69-70.

7. Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, op. cit., p. 70.

8. Utilitzo l'estudi realitzat per Fabienne Guillén, «Barcelona a finales de la Edad Media: ¿entre mestizaje y conservación biológica?». A: *Negros, mulatos, zambaigos. Derroteros africanos en los mundos ibéricos*. Berta Ares Queija y Alessandro Stella (coordinadores), Sevilla: CSIC, 2000, p. 21-57. L'estudi està fet a partir de tres sondejos: 1. de 1389 a 1399 ha utilitzat els llibres de Joan Nadal, hereu de la notaria del seu pare, Bernat Nadal; 2. fons de Gabriel Canyelles, un dels notaris de la Catedral de Barcelona, amb sèries continuades des de finals de 1399 fins a 1410, i manuals esporàdics fins a 1423; 3. els llibres de tres notaris: Simó Carner (1408-1422), Bernat Pi (1411-1416) i Antoni Brocard (1408-1445). Tenint en compte la base documental, l'autora del treball deixa constància que «la validez de las cifras que a continuación avanzaremos es muy relativa. No pretendemos sino esbozar tendencias y entablar una reflexión». Cal remarcar que aquest treball aportà unes interessants tesis sobre l'assimilació social dels esclaus negres a la Barcelona de la primera meitat del segle XV.

9. Els esclaus negres representaven un percentatge del 31,73%, mentre que els esclaus eurasiàtics eren el 33,68% i els esclaus el 20,73%. Els percentatges de les esclaves, com s'ha dit, eren a l'inrevés, el percentatge de les esclaves negres era del 9,19%. Per contra el de les captives esclaves era del 42,97% i el de les eurasiàtiques del 43,76% (Fabienne GUILLÉN, «Barcelona a finales...», op. cit., p. 24-25).

10. Antoni ALBACETE I GASCÓN. «Les formes d'alliberament pactat a la Barcelona del segle XV (1440 - 1462)». Director: Dr. Ignasi Baiges i Jardí. Treball de 2n curs de Doctorat (curs 2007-2008). Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Departament d'Història Medieval i Paleoграфия i Diplomàtica, 2008 (inèdit). Cal dir que no s'ha fet un buidatge intensiu de la documentació de la cronologia del treball per les seves característiques pròpies.

Pel que fa a València, durant el període que s'allarga entre el 1375 i el 1425 els esclaus sarraïns negres representaven una mica més d'un terç del total dels esclaus sarraïns presents en aquesta ciutat. Tot i que la seva presència era molt més important en el segle xv que a finals del xiv, a partir dels anys noranta del segle xiv es pot considerar significativa aquesta presència, que mostrà moments d'especial intensitat, en els anys inicials del segle xv, tot i que és cert que en altres és relativament menys important, com poden ser els anys inicials de la dècada de 1420.¹¹ A aquest grup s'han d'afegir els esclaus que a la documentació simplement se'ls cita pel seu color de pell, els de Munt de Barques i els guineans.¹²

Els esclaus sarraïns negres es caracteritzaven per l'extrema paritat entre sexes,¹³ en canvi els sarraïns blancs i llors presentaven una desproporció a favor dels homes.¹⁴ El gènere majoritari dels subsaharians era, pel que fa als tres grups, el masculí.¹⁵ La diferència entre la paritat de gèneres, pel que fa als esclaus sarraïns negres, i la diferència marcada entre els esclaus subsaharians possiblement és deguda a la diferència de la demanda valenciana d'esclaus procedents de la zona de Munt de

11. Francisco Javier MARZAL PALACIOS, «La esclavitud en Valencia durante la baja edad media (1375-1425)». Director: Dr. Francisco Paulino Iradiel Murugarren i Dr. Manuel Gines Ruzafa García. Tesis doctoral [en línia]. Universitat de València, Departament d'Historia Medieval, 2006, p. 493. <<http://www.tdx.cat/TDX-1221107-103509>> [Consulta: 24, abril, 2009].

12. Francisco Javier Marzal Palacios amb el seu valuósissim estudi sobre l'esclavitud a la ciutat de València a finals del segle xiv i principis del xv, ens indica que els esclaus negres, en les fonts, estan dividits entre els sarraïns negres i els negres subsaharians. En aquesta segona categoria s'hi engloben els esclaus sobre els quals en la documentació no es fa cap altra referència que al color de la seva pell, els quals es diu que són de Munt de Barques, que no tindran importància numèrica fins als anys finals de la dècada de 1430, anunciant la importància que tindran en els anys centrals del segle xv, i els guineans, que en l'estudi de Marzal Palacios només apareix un sol cas. Dins els termes *sarracenum nigrum*, *ytioptom de genere sarracenorum* o *moro negre* que apareixen en la documentació es troben integrats tant, per una banda, els subjectes que es poden considerar estrictament sarraïns, en el sentit de nord-africans o granadins, com, per l'altra, subjectes procedents del sud del Sàhara. Per a Marzal Palacios aquests últims són clarament majoritaris en relació als nord-africans. Així, doncs, la font de proveïment d'aquests esclaus negres seria doble. La dels sarraïns negres, descendents de forma més o menys directa de subsaharians, que, igual que els sarraïns blancs o llors, seria fruit de l'enfrontament amb els cristians, ja fos en el mar o bé per les falconades cristianes realitzades en el Nord d'Àfrica o en territori del soldanat de Granada. I la dels esclaus subsaharians, que, arribats al Nord d'Àfrica en qualitat d'esclaus i islamitzats en major o menor grau, arribarien a València a través del comerç de redistribució des del Nord d'Àfrica.

13. Els esclaus sarraïns negres representaven el 50,30%, mentre que les esclaves del mateix col·lectiu eren el 49,69% (Francisco Javier MARZAL PALACIOS, «La esclavitud en...», *op. cit.*, p. 536).

14. Els esclaus sarraïns blancs, llors i de color desconegut representaven el 72,40%, en canvi les esclaves del mateix col·lectiu eren el 27,59% (Francisco Javier MARZAL PALACIOS, «La esclavitud en...», *op. cit.*, p. 535).

15. Els esclaus representaven un 82,97% i les esclaves un 17,02% tenint en compte la documentació notarial, amb variacions mínimes si es té com a referència la documentació reial (Francisco Javier MARZAL PALACIOS, «La esclavitud en...», *op. cit.*, p. 542-543).

Barques, o sigui els subsaharians, que seria eminentment masculina, i, per contra, la demanda dels esclaus negres sarraïns, que provenen del Magrib central, és més equilibrada.¹⁶

Un cop alliberats, els sarraïns retornaven, en un alt percentatge, als seus llocs d'origen: Granada o el Magrib. Per contra els subsaharians majoritàriament es quedaven a València.¹⁷ Aquests últims, convertits al cristianisme, és molt probable que es casessin amb membres del seu col·lectiu. Aquest és un comportament, el del matrimoni entre lliberts de la mateixa procedència, que s'aprecia també en altres grups.¹⁸

3. LES CONFRARIES A LA CORONA CATALANOARAGONESA MEDIEVAL

La religió és una de les vies d'integració en qualsevol societat i en qualsevol període històric. Era una de les vies que la població esclava de Barcelona i de València va utilitzar per integrar-se a la societat un cop aconseguia la llibertat o bé per facilitar el seu alliberament, tot i no ser indispensable.¹⁹ L'apostasia pot ésser considerada com una via d'alliberament desesperat, com la fuga, quan l'esclau havia perdut la confiança a recuperar la llibertat per altres vies.²⁰

A la societat catalana baixmedieval, igual que probablement a la granadina o a la dels soldanats magrebins, de les quals no posseïm dades tan abundants, la conversió dels captius a la religió dominant de la societat que els esclavitzava fou un fenomen força generalitzat, sobretot entre aquells captius que no aconseguien la manumissió poc temps després d'esdevenir esclaus. Conservessin o no les seves conviccions, l'apostasia era, sens dubte, un mecanisme de parcial integració o, com a mínim, de millora de les condicions de vida i de la consideració social. I, a més, quan no existien altres possibilitats de redempció, una via més oberta per aconseguir l'alliberament dels propietaris.²¹

16. Però aquesta diferència tan marcada desapareixerà a la dècada de 1430 quan els percentatges també esdevindran totalment equilibrats. Aleshores trobem percentatges tals com un 50,94% per als esclaus i un 49,05% per a les esclaves (Francisco Javier MARZAL PALACIOS, «La esclavitud en...», *op. cit.*, p. 543).

17. Francisco Javier MARZAL PALACIOS, «La esclavitud en...», *op. cit.*, p. 1212-1213.

18. *IBIDEM*, *op. cit.*, p. 1222.

19. Vegeu la nota 5.

20. Roser SALICRÚ I LLUCH, «En busca de una liberación alternativa: fugas y apostasía en la Corona de Aragón bajomedieval», A: *La liberazione dei «captivi» tra Cristianità e Islam. Oltre la Crociata e il Gihad: Tolleranza e servizio umanitario*. Città del Vaticano: Gangemi Editore (Collectanea Archivi Vaticani 46), 2000, p. 703.

21. Roser SALICRÚ I LLUCH, «En busca de una liberación...», *op. cit.*, p. 706.

Els negres van ser el grup dins del col·lectiu dels esclaus sarraïns més permeable a les creences dominants.²²

Malgrat les condemnes que l'Alcorà dicta contra els apòstates de la fe islàmica, la pressió social, l'ambient familiar, les possibilitats de promoció en cas de conversió, que per a molts era la llibertat i tot allò que aquesta comportava, i sobretot el proselitisme cristià, foren, entre d'altres, les raons de la conversió, sincera o forçada, de molts esclaus musulmans. Cal afegir a aquests condicionants un factor de gran importància: l'allunyament respecte el lloc d'origen de molts sarraïns, on la llei canònica de l'Islam, la xara, era una realitat. Aquesta distància apaivagava la por a les penes establertes contra els apòstates i, per tant, facilitava que la pressió social i el proselitisme cristià-catòlic fossin efectius.²³ Una mostra d'aquesta integració per la via de la religió per part dels antics esclaus negres a la seva nova societat és la creació d'una confraria oberta a tothom.

Les confraries medievals poden ésser definides com associacions religioses que tenien per objectiu uns béns socials i particulars.²⁴ El poder reial sempre va vigilar la creació d'associacions, tant els gremis com les confraries.²⁵ Les primeres notícies que tenim de confraries a Catalunya són del segle XI. Aquestes en origen estigueren formades per eclesiàstics, però poques pervisqueren només amb confreres d'aquest estament. Ben aviat s'hi anaren integrant laics, fins que en relativament pocs anys anaren sorgint confraries en què la presència d'eclesiàstics era molt reduïda o inexistent.²⁶

22. Si ens centrem en el període de 1350 a 1400 veiem que en la dècada de 1381-1390 quasi tots els esclaus negres no batejats són sarraïns i tots els esclaus negres batejats havien estat creients musulmans. Els col·lectius en quantitats percentuals són quasi iguals. En la dècada 1391-1400, el 44% dels esclaus negres no batejats eren sarraïns i dels esclaus negres batejats el 49% havien estat sarraïns. En la dècada 1381-1400, el 74% eren ja cristians (Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, op. cit., p. 173-175).

23. Josep HERNANDO I DELGADO, *Els esclaus islàmics...*, op. cit., p. 177-178.

24. Antoni BACH, «Confraries medievals», *Analecta Sacra Tarraconensia* (Barcelona), vol. 67, núm. 2 (1994), p. 218.

25. Aquesta actitud es fa palesa en les actuacions de Jaume II. Aquest rei prohibí que entressin els laics a la confraria dels capellans de Tàrraga. Per això mateix les confraries que disposaren del beneplàcit del poder reial foren les que tenien per finalitat les obres religioses i de beneficència. En el moment de la conquesta cristiana, la monarquia també fomentà confraries per a la defensa o la reconstrucció dels nous territoris conquerits. Aquest fou el cas de la confraria de Saragossa, creada pel rei Alfons I poc després de la conquesta de la ciutat el 1119 (Antoni BACH, «Confraries medievals», op. cit., p. 217).

26. Exemple de manteniment de la composició eclesiàstica de confraries seria tant la de Sant Salvador de Lleida com la de Sant Miquel de Barbens, que mantingueren la composició de clergues, però la de la Santíssima Trinitat de Solsona, per exemple, ben aviat admeté laics (Antoni BACH, «Confraries medievals», op. cit., p. 223).

Les confraries poden dividir-se en dos grans grups: en primer lloc, les confraries extraprofessionals. Aquestes foren relativament importants a la ciutat de Barcelona. Responien a finalitats totalment caritatives i agrupaven membres de diversos orígens.²⁷ En segon lloc, les confraries d'artesans, que es dividien en dues categories. Per una banda les que agrupaven treballadors d'una mateixa professió. Eren el tipus més senzill, poc nombroses però molt unides, i en principi les més actives. Per altra banda, les grans confraries que agrupaven més d'un ofici, a banda de persones que entraven a la confraria a títol personal. Cal dir que la confraria i l'ofici, o els oficis, no s'identificaven mai.²⁸

La majoria de les confraries d'oficis estaven integrades pels mestres d'aquests oficis. El paper dels obrers, quan hi eren admesos, era purament subaltern i auxiliar. La mateixa situació tenien els esclaus a les confraries en les quals se'ls permetia l'entrada, com el cas dels tintorers²⁹ i dels barquers.³⁰

La pertinença a confraries pot interpretar-se com la voluntat de participar plenament de totes les estructures d'enquadrament de l'individu ofertes per la societat medieval. Tot i el seu gran pes demogràfic entre la població servil, ni els tàrtars ni els musulmans magrebins arribaren a tenir confraries pròpies.³¹

En alguns dels testaments dels lliberts barcelonins, de qualsevol origen ètnic, trobem referències a les diverses confraries que existien a la Barcelona del segle xv. És el cas de les confraries de Sant Antoni, Santa Caterina, dels espasers, Santa Eulà-

27. La Confraria de Santa Caterina o la Confraria del Sant Esperit integrades principalment per catalans o d'estrangers, com la Confraria de Santa Bàrbara dels Alemanys (Pierre BONNASSIE, *La Organización del trabajo en Barcelona a fines de siglo xv*. Barcelona: Universitat de Barcelona, CSIC, 1975, p. 32). Les confraries de negres lliberts que es tracten en aquest estudi podrien ésser considerades d'aquest tipus.

28. Pierre BONNASSIE, *La Organización del...*, op. cit., p. 32. Per a Manuel BENÍTEZ BOLORINOS els objectius fonamentals de les confraries d'ofici no eren la devoció espiritual i l'assistència als més desvalguts que prevalien en les confraries extraprofessionals, sinó aconseguir una via per poder organitzar els oficis (Manuel Benítez Bolorinos, «Las cofradías medievales en el reino de Valencia (1329-1458)», *Anales de la Universidad de Alicante. Historia medieval* (Alacant), 12 (1999), p. 261-287, en concret p. 265. En aquest treball es fa una comparació dels aspectes més comuns de les ordinacions de diverses confraries valencianes).

29. AHCB, Registre d'Ordinacions, 11, fol. 177r-v, citat per Pierre Bonnassie a *La Organización del...*, op. cit., p. 36-37.

30. AHCB, Registre d'Ordinacions, 11, fol. 183r-v, citat per Pierre Bonnassie a *La Organización del...*, op. cit., p. 37.

31. Com fou el cas de l'illa de Mallorca (Fabianne GUILLÉN, «Trayectorias sociales de los libertos musulmanes y negroafricanos en la Barcelona tardomedieval», a *De l'esclavitud a la llibertat. Esclaus i lliberts a l'Edat mitjana*. Actes del Col·loqui internacional celebrat a Barcelona del 27 al 29 de maig de 1999. Barcelona: CSIC-Institució Milà i Fontanals, 2000, p. 640).

lia, Santa Maria dels Àngels, Sant Nicolau, Sant Pau, dels pelleters, Santa Verge i Santa Eulàlia, i també dels Rosers.³²

Referències a la confraria dels negres lliberts de Barcelona les trobem en els testaments dels lliberts negres Antoni Masdemunt i de Joan de Gualbes. Joan, que havia estat esclau del cavaller Miquel de Gualbes, domiciliat a Barcelona, establia en el seu testament, fet el 6 d'agost de 1457, que la confraria rebria l'herència en cas que l'hereva principal, la seva filla Maria, no la pogués rebre.³³ En el cas d'Antoni, negre, que havia estat esclau del difunt Joan Masdemunt, ferrer d'Olot, en el seu testament, fet el 19 de juny de 1470, deixà consignat, en un memorial, que devia a la confraria de negres lliberts de Barcelona les quantitats de 18 i 12 sous.³⁴

4. LES CONFRARIES DE LLIBERTS NEGRES A BARCELONA I VALÈNCIA

Els confreres manifestaren sota quina advocació volien posar la seva confraria en els respectius preàmbuls de les ordinacions. Els lliberts de Barcelona exposaren la seva devoció per l'apòstol sant Jaume, materialitzant aquesta devoció a l'altar que aquest sant tenia a l'església que estava sota la seva advocació a Barcelona. Els lliberts valencians materialitzaren la seva devoció a l'altar de la capella de la Verge Maria de Gràcia, al monestir de Sant Agustí. Aquests últims expressaven aquesta devoció amb l'oferiment d'un ciri a aquesta Mare de Déu el dia de la seva festivitat, oferiment que ja realitzaven abans de la creació de la confraria.³⁵

El grau de normativització de les dues confraries no fou el mateix. La confraria de Barcelona en el moment de crear-se va consignar divuit ordinacions en els seus estatuts. En canvi, la confraria valenciana en consignà només vuit i en aquest segon cas es tracta d'ordinacions més genèriques.³⁶ Tot seguit presentem un quadre comparatiu de les principals semblances i diferències de les ordinacions d'ambdues con-

32. ANTONI ALBACETE, «Els lliberts barcelonins del segle XV a través dels seus testaments», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* (Barcelona), 27-28 (2006-2007), p. 148-158 «quadres»: docs. 7, 10, 35, 40, 42, 58, 65, 76, 77, 80, 86, 92 93, 98 i 99.

33. ANTONI ALBACETE I GASCÓN, «Els lliberts barcelonins...», *op. cit.*, p. 148-158 «quadres»: doc. 87.

34. AHPB. Miquel FRANQUESA, Llibre de testaments, 1457, maig, 15 – 1480, agost, 9, f. 82r-83r (citat per Fabianne GUILLÉN, «Trayectorias sociales de...», *op. cit.*, p. 640-641).

35. MIGUEL GUAL CAMARENA, «Una cofradía de negros libertos en el siglo XV», *Estudios de la Edad Media de la Corona de Aragón* (Saragossa), 5 (1952), p. 457.

36. La monarquia concedia privilegis i l'autoritat municipal, ordinacions. Aquestes dues classes de documents s'assemblaven pel seu contingut i només es diferenciaven pel seu valor legal. El privilegi reial només podia ser modificat pel rei, mentre que l'ordinació municipal podia ser derogada o canviada en qualsevol moment, no només pels magistrats que l'havien atorgat sinó també pels funcionaris de la Corona (PIERRE BONNASSIE, *La Organización del...*, *op. cit.*, p. 54). En ambdós casos les confraries de negres lliberts són privilegis reials.

fraries que han estat desenvolupades al llarg d'aquest apartat, agrupades temàticament.

	BARCELONA	VALÈNCIA
devoció	Sant Jaume.	Mare de Déu de la Gràcia.
confrares	Negres i blancs, lliures de natura, lliberts i esclaus (amb permís dels propietaris aquests últims).	Negres lliberts.
els dirigents	2 prohoms amb un escrivà de la cort del batlle.	4 majorals i 1 síndic.
seu de la confraria	—	Sol·licitud per tenir-ne.
imposicions	2 diners cada setmana (dissabtes). 2 sous per al moment de la mort. 3 sous de dret d'entrada i 10 sous si es vol abandonar la confraria.	Es podran dictar taxes quan sigui necessari.
obligacions del confrares	Assistència als funerals dels confrares. Recitar 30 parenostres i 30 avemaries per les ànimes del difunts. Combregar en nom dels confrares impedit.	—
tasques de la confraria	Pagar misses per l'ànima dels confrares difunts. Pagar les despeses del funeral dels confrares pobres. Proporcionar el que sigui necessari als confrares pobres.	Ajuda als confrares malalts, pobres i miserables.
la festivitat	2 ciris blancs amb un pes de 5 o 6 lliures i 1 ciri gros de 20 lliures per Corpus Christi.	1 ciri per la Mare de Déu de la Gràcia.
estendard	—	Sol·liciten permís per tenir-ne
moralitat	Expulsió de la confraria dels confrares incorrectes.	—
multes	12 diners per la no-assistència a les reunions comunitàries. 6 diners per no assistir al funeral d'un confrare. 2 diners per no dir els parenostres i els avemaries per les ànimes dels difunts. 6 diners per no combregar en nom dels confrares impedit.	—

Les motivacions

Les motivacions que els dos grups explicitaren per demanar el permís reial per a la creació de les confraries foren força similars. En el cas català, creaven la confraria en resposta a la seva devoció cristiana i, en especial, a l'apòstol sant Jaume.³⁷ Per poder desenvolupar aquesta devoció, demanaren al rei el permís per formar una confraria en la qual tothom hi tingués accés, negre i no negre, llibert i lliure de natura, així com els familiars, i fins i tot esclaus amb permís dels propietaris.³⁸

En el cas valencià, els lliberts exposaren que es reunien cada any, amb el permís del portantveus del governador, per portar un ciri a la capella de la Verge Maria de

37. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 1». Aquesta advocació podria respondre al fet que l'apòstol Jaume va esdevenir un sant protector de les tropes cristianes, els «*miles Christi*», enfrontades al principal enemic de la cristiandat en aquells temps, els poders islàmics (Vegeu Bonifacio PALACIOS MARTÍN, «Investidura de armas de los reyes españoles en los siglos XII y XIII», *Gladus* (Jaraíz de la Vera), núm. especial (1988), p. 153-192, per conèixer l'evolució del procés de transformació de l'apòstol Jaume de protector pacífic a un bel·licós guerrer que comandava les tropes cristianes contra els exèrcits «infidels», en especial p. 174 i següents). Aquest procés s'inicià en el segle XI (Quintín ALDEA VAQUERO; Tomas MARIN MARTÍNEZ; José VIVES GATELL (dirs.), *Diccionario de Historia Eclesiástica de España*, vol. IV, Madrid: Instituto Enrique Florez (CSIC), 1975, p. 2188-2191; en especial p. 2189) i culminà en el segle XII (*Bibliotheca Sanctorum*, vol. VI. Roma: Istituto Giovanni XXXIII (Pontificia Università Lateranense), pàg. 375-381; en especial p. 376). Així, doncs, la tria d'aquesta advocació potser es podria entendre tenint en compte que gran part dels esclaus negres que arribaven a la riba nord del Mediterrani provenien, tal com ja s'ha dit anteriorment, de la tracta musulmana que travessava el Sàhara fins a arribar a ports com Munt de Barques a la costa mediterrània, des d'on mercaders cristians feien arribar aquests esclaus als regnes cristians de l'altra riba. Aquelles persones esdevindrien esclaus de la mà dels comerciants musulmans, per això apuntem la hipòtesi que un cop alliberats en societats cristianes, amb un retorn quasi impossible, i amb l'aculturació rebuda durant el seu captiveri, com a reacció més o menys inconscient haurien triat l'advocació d'un sant amb aquestes característiques «anti-islàmiques». Altres sants de la cristiandat tingueren aquest caràcter de protectors i dirigents d'exèrcits cristians. Per conèixer l'evolució de la idea dels sants guerrers vegeu Jean FLORI, *La guerra santa. La formación de la idea de cruzada en el Occidente cristiano*. Madrid: Trotta: Universidad de Granada, 2003, en especial p. 123 i següents.

38. En aquest aspecte Fabianne Guillén exposa que el fet que en el preàmbul llatí, d'origen reial, s'especifiqui que la dita confraria estarà formada per negres lliberts i en canvi en el preàmbul català, redactat pels peticionaris, es digui que la dita confraria estarà oberta a tota la societat mostra, per una part, una tensió cap a la clausura del grup, i per l'altra, una materialització del desig de participació en les normes, el desig simple d'ésser acceptat pel cos receptor. Per aquesta investigadora als lliberts se'ls permet adoptar totes les formes de la sociabilitat cristiana sense que se'ls concedeixi participar de les estructures comunes (Fabianne GUILLÉN, «Trayectorias sociales de...», *op. cit.*, p. 641). Aquest és un plantejament que em genera dubtes ja que si el poder reial hagués volgut impedir l'entrada de confreres que no fossin negres lliberts hauria modificat el text abans de sancionar-lo, com es va modificar un dels aspectes de la confraria valenciana abans d'ésser aprovat el text de les seves ordinacions (vegeu la nota 42). Per a una visió de la discriminació dels esclaus i lliberts negreafricans vegeu de la mateixa autora l'obra ja citada «Barcelona a finales...», *op. cit.*, p. 21-57.

Gràcia,³⁹ al monestir de Sant Agustí. Però aquests fidels volien augmentar la freqüència dels seus actes, i és per aquest motiu que demanaven al rei el permís per poder formar una confraria. Pel mateix text on es consignen les ordinacions de la confraria sabem el nombre inicial de confreres, entre 37 i 40 negres lliberts.⁴⁰

Prohoms i majorals

Per poder complir amb els objectius que inspiraren la creació d'aquestes organitzacions calia un personal propi que fes complir les ordinacions i gestionés els recursos de la confraria. Aquest grup dirigent, que variarà en nombre depenent de cada confraria, era escollit d'entre els confreres, normalment per un període d'un any.⁴¹ Així ho veiem tant en el cas català com en el valencià.

Les ordinacions de la confraria de València demanaven el permís reial per tenir llibertat de reunió totes les vegades que fos necessari, sense necessitat de permís especial.⁴² Se sol·licitava tenir la facultat, per part dels confreres, d'escollir cada any quatre majorals, per la festivitat de Pasqua quinquagèsima.⁴³

A les ordinacions de la confraria barcelonina es demanà que cada any, per Sant Jaume Apòstol, tant els negres com els que no ho eren poguessin aplegar-se en el lloc que ells volguessin per escollir dos homes de la confraria, i que poguessin esdevenir-ne per un any prohoms. Els prohoms eren els posseïdors de les claus de la caixa de la confraria i serien els garants del compliment de les ordinacions de la confraria.⁴⁴

39. Aquest títol marià està relacionat amb la mediació de Maria en el seu sentit descendent, o sigui, quant a la dispensa de gràcies per mitjà d'ella (Juan VESGA CUEVAS, *Las advocaciones de las imágenes de la Virgen Maria veneradas en España. Ensayo de una teología popular mariana en España*. València: C.E.S.P.U.S.A., 1988, p. 219). Creiem que en aquest cas seria l'aspecte de la dispensa de gràcies, per exemple la «gràcia de l'alliberament», el que hauria fet que aquests negres lliberts de la ciutat de València triessin aquesta advocació per a la seva confraria.

40. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítem 1».

41. Els funcionaris de les confraries s'escollien per dos procediments: el tancat i el democràtic. El primer cas, a grans trets, consistia que els prohoms sortints o els que ho havien estat escollissin ells sols o triant d'altres electors els nous prohoms. El democràtic consistia en la votació dels nous prohoms. En ambdós casos hi havia queixes. Els sistema quedarà fixat amb la imposició de la insaculació per part de Ferran II, i acceptada de bon grat per les confraries com a mesura per acabar amb les disputes per l'elecció (Pierre BONNASSIE, *La Organización del...*, *op. cit.*, p. 44-47).

42. Ferran II modificà només l'ordinació referent a la llibertat de reunió. Els membres de la confraria per reunir-se haurien de tenir en compte els furs del Regne de València (Miguel GUAL CAMARENA, «Una cofradía de...», *op. cit.*, p. 458).

43. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítems 2 i 3».

44. Les confraries podien posseir béns immobles i béns mobles, i, sobretot, numerari. Aquest era guardat a la caixa de la confraria, que normalment era dipositada a la capella de la confraria. La caixa tenia diversos panyes, i les diverses claus eren repartides entre els dirigents de la confraria. Aquest numerari provenia tant d'entrades extraordinàries, com per exemple llegats testamentaris, com de les

S'establí que si un o els dos prohoms emmalaltien o estaven absents, dins del seu mandat, els confreres es poguessin reunir per escollir un o dos nous prohoms, per substituir un o els dos prohoms d'aquell any.⁴⁵

La necessitat de reunir-se tants cops com calgués per al bon funcionament de la confraria va fer que es demanés el permís del rei per poder-ho fer. Aquestes reunions extraordinàries es farien a petició dels prohoms, convocant tots els confreres per tractar qualsevol tema que afectés la confraria. En les dites reunions només podien ésser tractats temes que afectessin la confraria. Les ordinacions preveïen l'assistència d'una persona externa a la confraria en les sessions plenàries, un dels escrivans o notaris de la cort del batlle, per a la redacció de les actes de les reunions. El fet que l'escrivà de la confraria estigués vinculat a la cort del batlle es pot considerar també una forma de control d'aquesta associació. Aquest aspecte del funcionament de la confraria preveia una multa per incompliment de l'obligació comunitària d'assistència, consistent en el pagament de mitja lliura de cera o 12 diners per al ciri o la caixa de la confraria per al confrere que no assistís a aquestes reunions.⁴⁶

Pel que fa als lliberts valencians, aquests demanaren la potestat de poder designar, per part dels confreres i majorals, un síndic amb poders per intervenir en totes les coses i actes de la dita confraria.⁴⁷

Al final del seu mandat els prohoms sortints de la confraria barcelonina havien de donar compte de la seva actuació i de les despeses realitzades, posant-ho tot per escrit.⁴⁸

En el cas de les ordinacions valencianes els confreres demanaven llicència per adquirir i posseir una casa a la ciutat de València.⁴⁹ Pel que fa als lliberts barcelonins aquests no manifestaren la necessitat, si més no en les ordinacions, de tenir una «seu» pròpia, ja que com s'ha apuntat anteriorment, quan demanaren permís per reunir-se per Sant Jaume per triar els dos prohoms, deien que s'aplegarien en el lloc que ells volguessin.⁵⁰

Imposicions de la Confraria per al seu funcionament ordinari

A tota associació li calen uns recursos econòmics per desenvolupar les finalitats que han motivat la seva creació. Per aquest motiu, el gruix principal d'ordinacions,

ordinàries, que eren els drets d'entrada, les cotitzacions i les multes per contravenir les ordinacions de la confraria (Pierre BONNASSIE, *La Organización del...*, *op. cit.*, p. 49-50).

45. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 13 i 15».

46. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 18».

47. Això l'assimila al clavari de les institucions gremials (Miguel GUAL CAMARENA, «Una cofradía de...», *op. cit.*, p. 457). Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítem 4».

48. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 14».

49. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítem 5».

50. Vegeu la nota 45.

si més no en el cas català estudiat, es refereixen a les diverses impositcions que els confreres havien de pagar a la caixa comuna.⁵¹

La primera ordinació pròpiament dita de la confraria barcelonina establia la taxa que els seus confreres havien de pagar per poder desenvolupar les funcions de la confraria. Aquesta ordinació establia que tots els confreres, homes i dones, paguessin 2 diners a la setmana, en concret els dissabtes.⁵²

Tot seguit trobem l'ordinació que establia que cada confrare, en el moment d'ingressar a la confraria barcelonina, s'havia de comprometre a pagar 2 sous per quan s'esdevingués la seva mort. Els prohoms de la confraria estaven obligats a reclamar aquesta quantitat dels béns del difunt confrare si aquest no els hagués fet efectius.⁵³

La següent ordinació establia un dret d'entrada de 3 sous que cada nou confrare, fos negre o no, havia de pagar.⁵⁴ La mateixa ordinació establia que si el confrare ja admès volia abandonar la confraria hauria de pagar 10 sous.⁵⁵

Els prohoms de la confraria barcelonina eren els encarregats de recollir cada setmana els dos diners de taxa dels confreres. Els que no pagaven eren posats sota la jurisdicció del batlle o sotsbatlle de Barcelona perquè paguessin. Per altra banda, s'establia l'excepció que si un confrare era pobre i no podia pagar la taxa, aquesta se li perdonava, i en el moment de la seva mort es cobrien les taxes impagades amb els seus béns, si és que deixava quelcom.⁵⁶

Les ordinacions de la confraria valenciana simplement establien que els confreres i majorals podrien dictar ordinacions i taxes obligatòries per a tots els confreres quan les circumstàncies ho requerissin.⁵⁷

51. El fet que les confraries fossin unions de base religiosa feia que es potenciés la caritat que comportava una aportació financera. A les confraries de seglars, el fet que es tractés de persones amb recursos limitats, gent d'ofici i pagesos féu que s'imposessin les taxes periòdiques. També es comptà amb la caritat espontània tant dels confreres com dels que no ho eren (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 226).

52. Les cotitzacions eren la principal font d'ingressos, i podien ser d'1 a 3 diners. En alguns casos eren anuals en lloc de setmanals (Pierre BONNASSIE, *La Organización del...*, *op. cit.*, p. 50-51). Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 2».

53. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 3».

54. L'admissió d'un nou confrare havia d'obtenir l'assentiment de la comunitat, o com a mínim dels cònsols de la confraria (Pierre BONNASSIE, *La Organización del...*, *op. cit.*, p. 35). El dret d'entrada normalment no era gaire alt, estava entre els 2 i els 11 sous. Algunes confraries, com la dels juliàns, els confreres pagaven el que volien, normalment 2 o 3 sous (Pierre BONNASSIE, *La Organización del...*, *op. cit.*, p. 50). La confraria de Sant Sebastià de Cardona rebia 6 diners d'entrada i 3 diners més cada any (1482) (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 228).

55. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 4».

56. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 17».

57. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítem 6».

Obligacions dels confreres

Com ja s'ha dit, les confraries eren organitzacions que es creaven per aplegar persones més o menys vinculades per oficis, estaments o orígens que tenien unes motivacions espirituals que els portaven a desenvolupar una tasca col·lectiva. Aquesta tasca col·lectiva fou normativitzada, i, per evitar l'incompliment d'aquestes obligacions comunitàries, es marcaren multes que revertien a la caixa comuna. En el cas barceloní, s'establia que els confreres, homes i dones, eren cridats a assistir al funeral d'un confrare. Però mentre que per als homes caps de casa era obligatori, per a les mullers d'aquests no ho era. En el cas que el cap de casa fos fora de la ciutat, havia d'assistir-hi la muller, tret que tingués un impediment, demostrable pel seu simple jurament. Si el difunt era albat⁵⁸ calia que hi anessin els confreres que fossin designats pels prohoms de la confraria. Si algun dels confreres que havia d'assistir als funerals no hi anava, sense tenir cap impediment justificat, havia de pagar, per cada incompliment, 6 diners.⁵⁹

Per altra banda, cada confrare, quan ingressava a la confraria, havia de prometre dir 30 parenostres i 30 avemaries per l'ànima dels confreres difunts. Aquesta acció aniria a càrrec de la seva ànima. Aquesta ordinació estipulava que si no les volia dir, no en sabia o no podia, donés 2 diners per l'ànima dels morts, o l'almoïna que volgués.⁶⁰

També es troba consignat que si hi havia confreres malalts que no podien combregar, altres confreres, en nom seu, designats pel prohoms de la confraria s'ocuparien de combregar en nom d'aquests confreres impedits. Si aquests confreres designats no volien complir amb aquesta obligació en aquest cas haurien de pagar, per cada vegada que no la complissin, 6 diners a la caixa de la confraria.⁶¹

La tasca realitzada per la confraria

Com ja hem dit anteriorment, les confraries es formaven per una devoció concreta, però també per realitzar unes tasques d'assistència, ja fossin a la societat en general, ja fossin destinades als membres de l'agrupació. Dos moments sensibles

58. Criatura morta abans de tenir ús de raó (*Gran Enciclopèdia Catalana*. Edició on-line <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0005195>> [Consulta: 24, abril, 2009]).

59. En la confraria de clergues de Barbens si un confrare, que no fos pobre, no assistia als aniversaris dels confreres difunts, pagava una lliura de cera (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 228). Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 5».

60. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 6».

61. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 12».

que mereixen l'atenció de les confraries eren l'enterrament d'un confrare o la seva malaltia.⁶²

En el cas d'un funeral, la confraria barcelonina establia que, ja fos de l'acapte o de la caixa de la confraria, es pagués una missa per l'ànima de cadascun dels confreres difunts el dia del seu òbit o el dia que diguessin les misses a l'església on seria sebollit el confrare. A la missa hi havien d'assistir tots els confreres que poguessin així com els que fossin designats pels prohoms de la confraria.⁶³ Si un confrare moria pobre els prohoms s'havien d'encarregar de les despeses del seu enterrament amb els diners de la caixa de la confraria.⁶⁴

L'altra situació en la qual la confraria intervenia de forma molt activa era la de la necessitat d'un confrare, ja fos per pobresa o per malaltia.⁶⁵ Així a les ordinacions de la confraria barcelonina s'establia que si algun confrare s'empobrí o passés necessitat per malaltia, o qualsevol altre motiu, els prohoms havien de donar-li suport amb els diners de la caixa de la confraria. Aquesta institució havia de proporcionar menjar o pagar metges i medicines, així com ocupar-se de qualsevol altra necessitat.⁶⁶

A les ordinacions valencianes s'estipulà l'ajuda als confreres malalts, pobres i miserables que es trobessin en gran necessitat.⁶⁷

Les ordinacions també establien una sèrie de despeses que la confraria havia de fer per a l'adquisició del parament que la comunitat havia d'utilitzar en el seu funcionament. En el cas barceloní trobem una ordinació que estableix que, a partir dels

62. Algunes confraries ajudaven els pobres en general, ja fos perquè ho tenien com a finalitat en les seves ordinacions, per exemple la de Sant Antoni de Tàrraga, com en les que era una ordinació més, per exemple la fraterna de Santa Maria de Lillet (1101), i en altres confraries de Cardona (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 221). Cap a finals del segle XIV van aparèixer algunes confraries amb un capítol que ordenava ajudar les donzelles a maridar, com fou el cas de la confraria d'Ivorra (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 221).

63. En alguns casos s'oferia un dinar després de la sepultura del confrare difunt pagat per la confraria, donant les restes de l'àpat als pobres (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 219). A totes les confraries tenia primacia la col·laboració en les exèquies dels confreres: l'assistència, la lluminària, les misses... En alguna confraria, com la de Sant Antoni de Tàrraga, es demanava que el confrare pensés a deixar alguns béns mobles a la confraria per a després del seu òbit (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 220).

64. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítems 7 i 9».

65. La major part de les confraries medievals proposaven l'ajuda als confreres en la malaltia o la pobresa. La confraria auxiliava els confreres pobres en les ocasions urgents, que era quan la persona o la família havien de fer una inversió extraordinària o queien en malaltia (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 220-221).

66. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 8». Aquest podria ésser el cas, citat anteriorment, del llibert Antoni Masdemunt (Vegeu l'apartat, *Les confraries a la Corona Catalano-Aragonesa medieval*).

67. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítem 7».

diners de la caixa de la confraria, siguin comprats ciris, llànties, draps i qualsevol altre element que hagi de menester.⁶⁸

La festivitat

A les ordinacions de la confraria barcelonina s'establien unes despeses concretes i periòdiques de la confraria per a la festa de Corpus Christi. A les ordinacions es va disposar que s'havien d'adquirir 12 ciris blancs amb un pes cadascun de 5 o 6 lliures, més un ciri gros, de 20 lliures. Els ciris serien portats per tots els confreres en la processó de Corpus, junt amb les altres confraries i oficis. Finalment es disposava que aquests ciris serien dipositats a l'església de Sant Jaume perquè fossin utilitzats totes les festes de l'any.⁶⁹

Tot i que la confraria estava sota l'advocació de sant Jaume Apòstol, només es fa referència a la festivitat d'aquest sant per a la qüestió, abans tractada, de la tria dels dirigents de la confraria.⁷⁰

Els negres lliberts de València exposaren en el seu preàmbul que ja abans de constituir la confraria es reunien tots els anys, amb el permís del portantveus del governador, per portar un ciri a la capella de la Verge Maria de Gràcia, en el monestir de Sant Agustí.⁷¹

La representació

En el cas valencià es demanà l'autorització reial per poder posseir un estendard reial i fixar-lo a la finestra de la casa de la confraria. Aquest seria utilitzat a les desfílades, processons, festes i actes públics, juntament amb els dels oficis.⁷²

Els lliberts barcelonins no tenien cap referència a la possessió d'un estendard en els seus estatuts.

68. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 10». En diversos casos, l'associació mantenia una llàntia d'oli, que en molts llocs cremava contínuament davant la imatge del sant, o davant el Cos de Crist (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 219). Els ciris s'utilitzaven a l'altar, a les processons i exèquies, i a l'acompanyament del viàtic a casa del confrare malalt; les aportacions financeres i les compensacions que es feien quan hom no podia assistir a un acte col·lectiu, es feien sovint amb una lliura de cera o mitja lliura de bella cera (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 219).

69. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 11».

70. Vegeu l'apartat *Prohoms i Majorals*.

71. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítem 1».

72. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 2, «Ítem 8».

La moralitat

Aquestes organitzacions, com ja hem destacat, tenien, a banda de les funcions més materials d'ajuda, una finalitat espiritual, de devoció. Per això trobem en les ordinacions barcelonines una ordinació en què s'estipulà que la confraria podia expulsar els confreres que no es comportessin amb correcció i seguint les normes de la confraria. En el cas d'ésser expulsats, la confraria se'n desentendria totalment, no tenint-ne cura ni en cas de malaltia, ni en la desgràcia ni en la mort.⁷³

5- APÈNDIX DOCUMENTAL

Ambdós textos han estat publicats amb anterioritat, el text barceloní per Pròsper de Bofarull i el text valencià per Miguel Gual Camarena, però s'ha considerat pertinent fer-ne una nova transcripció aplegant-los per realitzar el present estudi.

DOCUMENT 1

1455, març, 20. Barcelona.

Estatuts de la confraria d'antics esclaus negres de Barcelona aprovats per Alfons IV des de Barcelona el 20 de març de 1455.

ACA. Cancelleria, Registre 3298; f. 3r-5v.

Ed. BOFARULL, *CO.DO.IN. [Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón]*, VIII. Barcelona: Eusebio Monfort, 1851, p. 463-471.

Confratria nigrorum libertate datorum civitatis Barchinone.

Nos Johannes *et cetera*. Caritatis zelus et ingens devocio, quos nec sine cordis puritate vigere comprehendimus in vos christianos nigros libertate donatos, qui in civitate Barchinone habitatis, instituendi seu faciendi confratriam inter vos et alios christianos ex gente vestra nigra libertate donatos et qui in futurum ipsa libertate donabuntur, sub invocacione et in ecclesia parrochiali Beati Jacobi dicte civitatis Barchinone, quo ex cultu eiusdem confratrie discatis Dominum Deum et ipsum Beatum Jacobum, apostolum suum, quem maxima devotione colitis et utique Ecclesiam Sanctam Catholicam rectius perfectiusque agnoscere et venerari et inquam valeatis, in proximos eiusdem gentis vestre ipsius caritatis et misericordie opera facilius continuare et exercere visitando et iuvando infirmos et indigentibus in eorum necessitatibus succurrendo vos dignos faciunt et benemeritos, ut ad ipsam confratriam vobis

73. Vegeu l'Apèndix Documental: Document 1, «Ítem 16». En algunes capitulacions es manifesta una intenció moralitzadora en la prohibició dels jocs aleatoris i més encara en les baralles entre els confreres (Antoni BACH, «Confraries medievals», *op. cit.*, p. 219).

benigniter concedendam (*sic*) liberali animo accedamus. Inest enim in confratriis quoddam latens necessitatis vinculum, quo illarum confratres devinciuntur et tenentur sibi ad invicem in operibus caritatis. Oblatis igitur et presentatis magestati nostre pro parte vestri in viam suplicationis quibusdam capitulis super institutione seu fundacione eiusdem confratrie et alias pro bono et utilitate confratrum eiusdem factis seu conceptis tenoris sequentis:

[1] Molt alt e molt excel·lent Senyor. Com sia certa cosa que aquell ver Déus, omnipotent e creador del cel e de la terra, deja ésser per tot lo món e specialment per los feels christians honrat e amat, e cascun devot christià sia tengut ab totes ses forces amar e servir Aquell, on com tots los franchs negres christians, o la maior part de aquells, residents per ara en la present ciutat de Barchinona, per la special gràcia que Nostre Senyor Déus los ha feta, que de catius que eren los ha libertats, e per la gran devoció que han en Ell e en lo gloriós mossènyer Sant Jaume, apòstol seu, migançant lo poder de l'Altísim, vullen e entenen fer una confraria, la qual sia a honor e glòria del Sant Pare poderós e del gloriós mossènyer Sant Jacme e salut de les lurs ànimes, a perfecció de la qual són necessàries les coses davall scrites, les quals no·s poden haver ni fer sens que per Vós, molt excel·lent Senyor, no·ls sia atorgat; e com sia cosa justa vostra gran excel·lència en consemblants coses signantment, axí a Déus saludables, consentir e de aquelles liçència special atorgar, emperamor d'açò, los dits negres supliquen a vostra magestat li plàcia atorgar-los e dar licència de fer e ordenar entre si la dita confraria a honor e glòria del Creador de tot lo món e del gloriós mossènyer Sant Jacme, apòstol de Jhesuchrist, lo qual per tots temps invoquen e han hagut en devoció. En la qual confraria tots los negres franchs qui metre s'i volran, e encara mullers, infants e companyes lurs, e totes⁷⁴ altres persones de qualsevol ley, condició o stament sian, se puixen metre, puix tals persones sien franques e alforres. E si no ho eren, que no s'i puixen metre, si donchs no ho feyen ab consentiment e voluntat de lurs⁷⁵ amos.

[2] Ítem, que per çó que de la dita confraria se pusquen⁷⁶ dar e fer almoynes e seguir altres bones obres, que tot negre o altra persona que en aquella confraria se metrà, axí hom com dona, pach e haia pagar cascuna setmana a la caixa de la dita confraria o als que aquells diners culliran, dos diners cascun dissabte.

[3] Ítem, que cascú qui en la dita confraria entrarà, haia e dega prometre e pagar a la dita confraria per la sua fi o a la sua fi alguna cosa. E en fer açò aquell tal sia forçat e constret en axí que si no ho farà, que los pròmens de la dita confraria puixen e haien dels béns de cascun de aquells que axí morran, II sous.

[4] Ítem més, que tot negre o altra qualsevol persona que·s metrà en la dita confraria haia e sia tenguda a pagar la hora que·s metrà en aquella III sous, e no menys. E que après, pus una vegada si sia mesa que no se'n puxa exir, ans forçat sia⁷⁷ tengut⁷⁸ a soportar los càrrechs de la dita confraria segons sèrie e tenor de aquella. E si se'n exien, que⁷⁹ pach cascuna vegada X sous.

74. totes *interlineat*.

75. lurs, *al ms.* lus.

76. pusquen *interlineat i escrit damunt* puxen *ratllat*.

77. sia, *al ms.* sien.

78. -t *corregint* -da.

79. que *interlineat*.

[5] Ítem, que si algun de la dita confraria, axí hom com dona, o altra persona de la qual se faça cors,⁸⁰ morrà, que tots los confreres hagen e degen ésser al sotarrar del confrare mort. Axí, emperò, que pus lo marit e lo senyor de casa hi sia, que la dona no sia tenguda de anar-hi, ne encorrega en alguna⁸¹ pena. Però si lo senyor no serà en la ciutat, que en aquell cars la muller d'aquell que serà confrare hi hage a ésser, si just impediment no haurà, del⁸² qual sien creguts per llur simple sacrament. E si serà albat, que en aquell sien tenguts anar tots aquells que los prohòmens ho demanaran. E si algú o alguna d'aquells qui seran tenguts de anar-hi, no seran al sotarrar del dit cors, pus just impediment no hagen, del qual sien creguts, segons dit és, que pach aquell per cascuna vegada que hi fallirà sis diners.

[6] Ítem, que cascun confrare o confrassera haga e dega dir, e açò prometre, com entrà en la dita confraria, XXX vegades la oració del Paternoster e altres XXX la oració de la Avemaria per ànima dels confreres morts. E açò sia en càrrech de la sua ànima. E si dir⁸³ no·ls volrà⁸⁴ o no sabrà o no porà, que hage a donar dos dinés per ànima dels morts o aquella almoyna que·s volrà.⁸⁵

[7] Ítem, que dels dinés del acapte o de la caxa de la confraria sia dita una missa per ànima de cascun defunt de la dita confraria lo dia de la sua mort o lo dia que diran les misses de aquell en aquella església on aquell tal cors jaurà, a la qual missa sien presents tots aquells qui ésser hi poran e los prohòmens de la dita confraria hi demanaran.

[8] Ítem, sia ordinació de la confraria que si algun confrare o confrassera vendrà a pobresa o fretura per malalties o pèrdues, o en altra qualsevol manera, que los prohòmens de la dita confraria e caxa de aquella deguen socórrer e ajudar dels dinés de la dita caxa, segons llur bon vigares, a aquell o aquella que la dita fretura sostendrà, axí en provisió de son menjar com en necessitats de metges e de medecines, com en totes altres coses a ell o a ella necessàries.

[9] Ítem, que si algun confrare morrà, lo⁸⁶ qual sia pobre a conexença dels dits prohòmens, que dels dinés de la dita caxa sien pagades missions de la dita sepultura a coneguda de aquells prohòmens.

[10] Ítem, sien pagats d'aquells dinés ciris, lànties, draps e altres coses que la dita confraria té o volrà⁸⁷ tenir o haurà de fer fer.

[11] Ítem, que per tant que sàpien a present quines coses hauran a fer tots anys per la dita confraria e la despesa que se'n haurà a seguir, que sia ordinació entre los confreres que tots anys una vegada, ço és, en la festa del Cors Preciós de Jhesuchrist, façen XII⁸⁸ ciris blanchs de pes cascú de cinch o VI lliures, e⁸⁹ un altre⁹⁰ ciri gros, lo qual ja acostumen de fer

80. *Segueix ratllat com.*

81. *Segueix ratllat manera.*

82. *del corregint dels.*

83. *dir interlineat i escrit damunt dix ratllat.*

84. *volrà, al ms. volrà.*

85. *volrà, al ms. volrà.*

86. *lo, al ms. la.*

87. *volrà, al ms. volrà.*

88. *XII interlineat i escrit damunt tres ratllat.*

89. *e interlineat i escrit damunt ítem ratllat.*

90. *altre, al ms. altro.*

de pes de XX lliures o més ab llur senyal, ab los quals ells tots de la confraria acompanyen⁹¹ e sien tenguts acompanyar lo dit Cors Preciòs de Jhesuchrist, segons que los altres confreres e officis fan o acostumen lo dit dia. E que après aquells ciris sien posats e stojats en la església de mossènyer Sent Jamne⁹² e que servesquen a totes les festes anyals de l'any.

[12] Ítem, que per bon stament llur axí mateix sia ordonat entre ells que⁹³ si alguna persona de la dita confraria serà opressa o detenguda de malaltia per la qual li convendrà combregar, axí com cascun cristià és tengut fer e obligat, que en aquell cars tots aquells de la dita confraria, los quals per los dits prohòmens hi seran appellats, hagen ésser al dit combregar, al qual servesquen los dits XII ciris. E, si per ventura los dits confreres appellats ésser no hi volran,⁹⁴ que en tal cars hagen a pagar e pagen del llur pròpri per⁹⁵ cascuna vegada que contrafaran VI diners a la caxa de la dita confraria applicadors.

[13] E per ço, que les coses dessus dites e altres en après diedores mils pusquen venir a bon acabament e perfecció, suppliquen los dits negres a ells ésser atorgat que cascun any, en lo dia de mossènyer Sent Jaume Apòstol, tots los dits negres e altres que sien o seran de la dita confraria, se pusquen e hagen aplegar en un loch, aquell qui-s volran,⁹⁶ e aquí elege-squen e deguen⁹⁷ elegir dos hòmens que sien de la dita confraria, los quals sien per tot un any continuu appellats prohòmens, los quals tinguen les claus de la dita caxa de la dita confraria e los quals hegen càrrech per tot aquell any en dar compliment a totes les coses dessus dites e pertanyents fer a la dita confraria, segons sèrie e forma de la present ordinació.

[14] Ítem, que après, al cap de l'altre any et axí successivament, feta la dita elecció dels dits prohòmens, que aquells que seran stats prohòmens l'any passat hagen e deguen liurar les claus de la dita caxa a aquells que novelament entraran, e retre comte a ells de ço que administrar hauran, e que sia posat en scrits entre ells tantost com seran elegits.

[15] Ítem, que si cars serà que algú d'ells, dits prohòmens, serà malalt o absent o serà mort, o abdosos seran morts o malalts, que en tals cassos o cascun de aquells, dins l'any,⁹⁸ sia lícit a ells tots de la dita confraria de ajustar-se e fer dos altres dos prohòmens, o fer-ne hu, lo qual ensemps ab l'altre que hi serà, regesquen per aquell any en e per absència o defalliment dels altre o altres prohòmens defuncts.

[16] Ítem, que si per ventura en la present confraria haurà algun confrare qui serà revoltar, bandoler e inobedient⁹⁹ en seguir les coses rahunables de la dita confraria, que sia lícit e permès als dits prohòmens de expellir e foragitar aquell tal de la dita confraria,¹⁰⁰ en tal manera que la dita confraria no sia tenguda ha subvenir en aquell tal axí en sanitat com en malaltia, e axí en mort com en vida, de nengunes coses de la dita confraria.

91. acompanyen, *al ms.* acompanyan.

92. *Sic al ms.*

93. que *interlineat*.

94. volran, *al ms.* volrran.

95. per *interlineat*.

96. volran, *al ms.* volrran.

97. deguen *interlineat i escrit damunt* degen *ratllat*.

98. *Segueix ratllat* que en tal cars.

99. inobedient *interlineat i escrit damunt* iacobedient *ratllat*.

100. *Segueix ratllat* en tal manera que la dita confraria.

[17] Ítem, que los dits dos prohòmens hagen acollir totes setmanes los deutes del acap-te en aquella millor manera que poran, en càrrech de llur consciència, de aquells que seran de la dita confraria, ço és, los dos dinés de cascuna setmana.¹⁰¹ E si los dits confreres no los volran¹⁰² pagar, axí com dit és, que lo batle o sotsbatle de Barchinona puxa aquells, tota hora que per los prohòmens ne seran requests, compellir e¹⁰³ forçar en pagar los dits dinés de cascuna setmana e totes encara les penes en què los dits confreres serien cayguts, segons damunt és largament specificat. Entès, emperò, que si algú de la dita confraria serà pobre e miserable e no porà pagar en sa vida los dits dos dinés de cascuna setmana, que en tal cars aquell tal de tota sa vida no puxa ésser constret a pagar aquells. Aprés, emperò, obit seu los prohòmens de la dita confraria compellesquen los hereus de aquell a pagar tot lo que degut hi serà fins a la hora de la sua mort, si béns hi haurà. E si no n'i haurà, que vaga tot per amor de Déu.

[18] Ítem, que per ço com¹⁰⁴ moltes vegades per les rahons dessus dites e per moltes altres que-s poran esdevenir serà necessari los dits prohòmens haver consell dels confreres de la dita confraria, per ço plàcia a vós, senyor, que los dits prohòmens, totes e aytantes vegades com a ell serà ben vist fahedor, puxen appellar los confreres de la dita confraria a fer congregació en aquell bon loch que a ells paria o aquells que-ls plaurà, per haver consell llur e tractar de aquelles coses que per profit de la dita confraria los porrà ésser tractador. Però que en la dita congregació e tractament haia ésser e sia present hun dels notariis o scrivans de la cort del batle de la dita ciutat. E que en aquella tan solament se tracte o puxa tractar dels negocis de la dita confraria e no d'altres. E que cascun appellat hi degua ésser la hora assignada. E qui no-y serà, que pach per cascuna vegada miga liura de cera o XII dinés guanyadors al ciri de la dita confraria o a la dita caxa.

Et licet *et cetera*. Altissimus *et cetera*. Fuit eidem maiestati nostre dicta pro parte vestra humiliter supplicatum ut capitula ipsa superius inserta et omnia et singula in eis contenta et expressata vobis laudare, approbare, ratificare et confirmare de benignitate nostra dignaremur in eisdemque nostram auctoritatem interponere pariter et decretum. Nos vero, dictorum capitulorum tenore inspecto, que honorem Dei et servicium dicti domini Regis concenere videntur, et inquam consideratis ipsis devocione et zelo caritatis vestris, et quod licet nigros vos esse voluerit ipse Deus et Dominus Noster homines, tamen nec sue doctrine expertes sed capaces vos creavit et reddidit, vosque quoniam vitam in simplicitate vivitis,¹⁰⁵ renatique ex aqua et Spiritu Sancto christianum nomen colitis, debet in similibus amplecti et¹⁰⁶ benignius quoadiuvare, tenore presentis de nostra certa sciencia et consulte ipsa preinserta capitula et omnia et singula in eisdem contenta iuxta illorum pleniores seriem et tenorem vobis tam illis scilicet¹⁰⁷ qui novissime confratres ipsius confratrie ex nostra huiusmodi indulto seu concessione eritis, quam illis qui abinde et seu in futurum confratres eiusdem

101. *Segueix ratllat* que en tal cars aquell tal de tota sa vida no puxa ésser constret.

102. volran, *al ms.* volrran.

103. e *interlineat i escrit damunt* per *ratllat*.

104. com *interlineat i escrit damunt* que *ratllat*.

105. *Segueix ratllat* natiue.

106. et *interlineat*.

107. scilicet *interlineat*.

confratrie fuerint, laudamus, approbamus, ratificamus et confirmamus atque concedimus et indulgemus eisdemque auctoritatem nostram interponimus pariter et decretum, mandantes serie cum presenti gerenti vices nostri officii generalis gubernatoris in Cathalonie principatu, vicario et baiulo Barchinone, subvicarioque et subbaiulo ac capitibus scubiarum dicte civitatis, aliisque universis et singulis officialibus dicti domini regis et nostris, tam presentibus quam futuris, et illorum locatenentibus sub incursu ire et indignacionis dicti domini regis penaque mille florenorum auri de bonis cuiuslibet contrafacientis irremissibiliter exigendorum regioque applicandorum erario, quatenus capitula ipsa preinserta et omnia et singula in eis contenta vobis et dicte confratrie perpetuo teneant et inviolabiliter observent et in aliquo non contrafaciant vel veniant, aut aliquem contrafacere vel venire permittant aliqua ratione. Pro presenti vero concessione dedistis et solvistis quinquaginta quinque solidos Barchinonenses, quos recepit dilectus consiliarius et locumtenens thesaurarii generalis dicti domini regis Andreas Cathalà pro curia dicti domini regis. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus regis sigillo inpendenti munitam.

Data Barchinone, vicesima die marcii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LV°, regnique dicti domini regis Sicilie citra farum anno XXI°, aliorum vero regnorum suorum quadragesimo.

El rey Johan.

Dominus Rex.

Locumtenens mandavit michi Petro de Sances.

Visa per Andream Cathalà, locumtenentem thessaurarii generalis.

Provisa.

DOCUMENT 2

1472, novembre, 3. Palau Reial de València.

Fundació de la confraria dels negres lliberts de la ciutat de València, per l'infant Ferran, rei de Sicília, príncep de Castella, primogènit i governador d'Aragó.

ACA, Cancelleria, *Diversorum Locumtenencie II*, Registre 3512, fols. 217-218.

Ed. GUAL, «Una cofradía de negros libertos en el siglo xv», *Estudios de la Edad Media de la Corona de Aragón* (Saragossa), 5 (1952), p. 457-466.

Confratrie Beate Marie nigrorum.

Nos Ferdinandus et cetera.

Quia regie congruit maiestati ut subditos suos foveat et inducat ad caritatis vinculum observandum quod esse dignoscitur bonorum omnium fundamentum, ea propter cum vos homines nigri ex servis liberi facti cupiatis elemosinam et confratriam sive consortium habere iuxta Sacre Scripture eloquium, que inter nos unanimam¹⁰⁸ dilectionem et caritatem habere ac caritatis opera docet exercere, super novam ordinationem ipsius vestre elemosine

108. unanimam, sic al ms. per unanimem.

confratrie sive consorcii ac ipsorum conservacionem nostre presentaveritis celsitudini reverenter, per vos factam et inhitam supplicacionem et capitula huiusmodi¹⁰⁹ seriey:

Senyor molt excel·lent.

[1] Los negres lliberts de la present ciutat de València, ab licència e auctoritat del portantveus de governador, han acostumat congregar-se tots anys, los quals per servey, honor e gloria de Nostre Senyor Déu e de la sacratissima Verge Maria, mare sua, ordenaven cascuns anys fer un ciri e aquells tots congregats ab molta devoció portaven a la capella de la Verge Maria de Gràcia del monestir del benaventurat Sent Agostí. E com los dits negres augmentar de mèrits e ab sumo estudi entendre en lo servey de nostre senyor Déu e de la dita Mare sua vullen fer altres obres e serveys de maior mèrit, los quals no poden comodament fer sens que per vostra real maiestat los sia donada forma e modo en lur congregació, atorgant les gràcies e privilegis, supliquen per tal los dits negres lliberts, los quals són en nombre de trenta set fins en quaranta, sia de vostra mercè, senyor, atorgar a aquells les gràcies e privilegis següents:

[2] Primerament que sia de vostra mercè, senyor, atorgar als dits negres privilegi e gràcia de poder fer confraria e societat, donant e atorgant a aquells licència de poder-se congrega¹¹⁰ e ajustar sens licència e auctoritat de qualsevol jutge e official de vostra maiestat, tantes voltes quantes a aquells seria ben vist ésser necessari, per útil e profit de la dita lur confraria e negocis de aquella.

[3] Ítem,¹¹¹ los dits negres qui de present se troben en la present ciutat, qui volran entrar en la dita confraria e ésser de aquella, puixen elegir e fer cascuns anys quatre¹¹² maiors, los quals se haien a elegir¹¹³ per aquells qui¹¹⁴ són confreres, o per la maior part de aquells, la derrea festa de Pasqua de Cinquagèsima cascuns anys.

[4] Ítem, que los dits maiors e confreres puxen fer e constituhir sindich, lo qual entrevinga en totes les coses e actes de la dita confraria.

[5] Ítem, que los dits confreres e maiors tinguén facultat poder comprar e tenir una casa en la present ciutat de València, en la qual aquells se puxen ajustar e congrega per fer e tractar los negocis e actes de la dita confraria, e¹¹⁵ aquella dedicar a la honor e servey de la Sacratissima¹¹⁶ Verge Maria de Gràcia.

[6] Ítem, que los dits confreres e maiors, tota hora e quant los porà ésser necessari e útil a la dita confraria, puxen fer ordinacions entre aquells; e si occorrerà alguna necessitat puxan fer tacha e taches entre aquells, segons les serà ben vist; e tot ço e quant per aquells o per la maior part de aquells serà feyt e ordenat, sia per tots observat.

109. huiusmodi, *al ms.* huiusdi.

110. poder-se congrega, *al ms.* poder recongregar.

111. *Segueix ratllat* per.

112. quatre *interlineat i escrit damunt* quatre *ratllat*.

113. *ellegir corregit*.

114. *Segueix ratllat* fer.

115. *Segueix ratllat* en.

116. *Segueix ratllat* sagratissima.

[7] Ítem, que si per necessitat de malaltia o per pobresa o miserabilitat, algú dels dits confreres serà posat en necessitat que altrament no puxa viure e sostentar la sua vida, que aquells tals sian ajudats e sostenguts per los dits confreres de tot lo que hauran mester e per lur sustentació.

[8] Ítem, senyor, supliquen los dits negres a vostra real maiestat que sia de vostra mercè atorgar-los que puxan tenir e fer hun standart real, assi que quant ocorrerà que-s haia de fer alguna festa o solempnitat per servey de vostra real senyoria, axí com és stada la festa que és stada feta per aquesta gloriosa e felíssima reducció de la vostra ciutat de¹¹⁷ Barchinona, puxen anar ensemps ab los altres officis e fer alegries, les quals speren ab molt desig se faran quant la sereníssima e il·lustríssima senyora princesa de Castella e¹¹⁸ Leó e reyna de Sicília, muller vostra, entrarà en aquest Regne. E axí mateix en la celebració de lurs festivitats puxen portar lo dit standart e aquell tenir en la casa de la dita confraria, a la finestra de aquella, tota hora e quant los serà ben vist ésser fahedor.

E encara que aquestes coses se demanen principalment per los dits negres, per honor e glòria de nostre senyor Déu e de la Sacratíssima Verge Maria, mare Sua, e per servey de vostra real¹¹⁹ maiestat. Emperò los dits negres, si les dites coses per vostra real maiestat les seran atorgades, besant los peus e mans de vostra senyoria ho hauran a singular gràcia e mercè.

Et fuit per vos iam dictos liberos nigros humilter supplicatum ut preinserta capitula et omnia et singula in eis et eorum quolibet contenta, tam pro vobis qui nunch estis quam pro illis omnibus qui erunt de iam dicta elemosina vestri sive confratria in futurum, laudare, aprobare et confirmare seu de novo concedere pro augmento et conservacione ipsarum de nostri solita benignitate dignaremur. Nos vero inherentes vestigiis illustrium predecessorum nostrorum qui talibus liberali animo annuerunt et alias respectu¹²⁰ piorum operum predicatorum, quorum participes esse volumus, vestris in hac parte supplicationibus ob reverenciam et honorem Domini Nostri Ihesu Christi et Beate Virginis Marie, matris, et tocius Curie Celestis, necnon pro augmento et perpetua conservacione elemosine et confratrie predictae favorabiliter inclinati, tenore presentis capitula preinserta et omnia et singula in eis¹²¹ et eorum quolibet contenta, de certa sciencia laudamus, aprobamus, ratificamus, auctorizamus et huius nostre confirmacionis presidio roboramus ac etiam de novo concedimus, tam pro illis qui nunch estis quam pro aliis omnibus et singulis qui erunt de vestri dicta confratria et elemosina in futurum, hoc tamen adiecto: quod non vos possitis congregari¹²² nisi in quantum et qualiter de foro premittitur. Mandantes per easdem gerentibus vices nostri generalis gubernatoris, officii iusticiis, baiulis, iuratis et aliis quibusvis officialibus regiis sive nostris in presenti Regno Valencie constitutis, dictorumque officialium locatenentibus, presentibus et futuris, sub regie sive nostre mercedis et gracie obtentu, quorum omnia et singula in preinsertis capitulis et eorum quolibet expressata, presentemque nostram confirmationem sive

117. *segueix ratllat* València.

118. *Segueix ratllat* de.

119. *Segueix ratllat* senyoria.

120. *Segueix ratllat* priortim.

121. *Segueix ratllat* contenta.

122. congregari *corregint* congregare.

novam concessionem teneant firmiter et observent, tenerique et observari faciant inviolabiliter per quoscumque, et non contrafaciant vel veniant racione aliqua sive causa, si iram et indignacionem regiam et nostram, et penam florenorum mille de Aragonia, a bonis contravenientium¹²³ irremissibiliter exhigendam, cupiunt non subire.

In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostre generalis locumtenencie sigillo inpendenti munitam.

Data in regio palacio civitatis Valencie, die tercia mensis novembris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCCLXXII, regnique dicti domini regis Navarre anno XXXXVII, aliorum vero regnorum suorum XV°, regnique nostri Sicilie predicti anno quinto.

Yo el príncipe y rey.

Dominus princeps, rex Sicilie.

Locumtenens generalis mandavit michi Petro Camanyàs.

Visa per Falcó, regentem, Ludovicum Sánchez,¹²⁴ generalem thesaurarium, et M[iquel] Valero,¹²⁵ conservatorem.

Provisa.

123. contravenientium, *al ms.* contravenientes.

124. *Segueix ratllat* thesaurarium.

125. Probablement aquest *M. Valero* fos Miquel Valero, conservador, ciutadà de València, documentat des del 1467 al servei de Joan I i Ferran II. Agraïxo aquesta referència a la Dra. Maria Toldrà.